

Vydává Ministerstvo financí České republiky ve spolupráci s Českou národní bankou ve vydavatelství Economía, a. s., Praha

© Ministerstvo financí ČR

Adresa redakce: Vinohradská 49
120 74 Praha 2

Tel.: (02) 22 25 00 36 nebo: (02) 215 93 171

Fax: (02) 21 59 32 03

Šéfredaktor: Ing. Ivan Kočárník, CSc.

Publishers: Ministry of Finance of the Czech Republic in Cooperation with Czech National Bank in Publishing House Economía, Prague

© Ministry of Finance of the Czech Republic

Editor's Office: Vinohradská 49
120 74 Prague 2
Czech Republic

Editor in Chief: Ivan Kočárník

OBSAH

František VENCOVSKÝ: K rozpočtové a daňové reformě před sedmdesáti roky . . . 321

Vladimír TOMŠÍK: Příčiny a možná řešení rostoucího schodku běžného účtu 334

Evžen KOČENDA – Josef KOTRBA: Sbližování tržních výnosů: paralela pro středoevropský region 349

Jaroslav VOSTATEK: Modely a praxe zdanění soukromého pojištění (1. část) 359

Ze zahraničí

Miroslav GRZNÁR: Transformačný proces a finančná pozícia poľnohospodárskych podnikov v SR 366

Daňové judikáty

Výběr ze soudních rozhodnutí ve věcech daní č. 9/97 379

CONTENTS

František VENCOVSKÝ: On the Budget and Tax Reform before 70 years 321

Vladimír TOMŠÍK: Reasons and Alternative Solutions to the Growth of Current Account Deficit 334

Evžen KOČENDA – Josef KOTRBA: Eliminating Market Returns' Disparities: Parallel for the Central-European Region 349

Jaroslav VOSTATEK: Taxing Private Insurance: Models and Practice (1st Part) 359

Abroad

Miroslav GRZNÁR: The Process of Transformation and Financial Position of Agricultural Enterprises in the SR 366

Tax Judicial Decisions

Abstract from Court Decisions Concerning Taxation No 9/97 379

*Autorská práva vykonává vydavatel (viz § 4 zák. č. 35/1965 Sb. ve znění změn a doplňků). Užití části nebo celku publikovaných textů – vč. publikovaných zpracovaných znění judikátů –, rozmnožování a šíření jakýmkoli způsobem (zejména mechanickým nebo elektronickým) bez výslovného svolení vydavatele je **zakázáno**.*

Redakční rada: Dr. Ivan Angelis, CSc., Doc. Ing. Aleš Bulíř, MSc., CSc., Ing. Petr Dvořák, Ing. Miroslav Hrnčíř, DrSc., Doc. Ing. Kamil Janáček, CSc., Ing. Miroslav Kerouš, Ing. Ivan Kočárník, CSc., Ing. Václav Kupka, CSc., Ing. Tomáš Ježek, CSc., Ing. Jiří Pospíšil, CSc., Vladimír Rudlovčák, CSc., Ing. Pavel Štěpánek, CSc., Prof. Jan Švejnar, Ph.D., Prof. Dr. František Vencovský, Ing. Jan Vít, Prof. Ing. Karol Vlachynský, CSc.

Modely a praxe zdanění soukromého pojištění

1. část

Jaroslav VOSTATEK*

V nejobecnějším slova smyslu se soukromého pojištění jako odvětví finančních služeb dotýká celý daňový systém – přímo či prostřednictvím zdanění pojišťoven a dalších finančních institucí. Soukromé pojišтовnictví má svá výrazná specifika, včetně úzkých kooperačních a konkurenčních vazeb na jiná odvětví ekonomiky a v tom zejména na jiná odvětví finančních služeb. V posledních desetiletích se výrazně uplatnily tendence k integraci finančních služeb i snahy o nové prosazení některých odvětví a druhů soukromého pojištění. To vše, spolu s tendencemi v sociálním pojištění a ostatními metodami sociálního zabezpečení, vytvořilo situaci, *kdy je třeba každé opatření ve zdanění pečlivě zvažovat ve vztahu k soukromému pojištění* nejen z hlediska zájmů soukromého pojišтовnictví, ale z národohospodářského pohledu, a to především *v zájmu uceleného konceptu hospodářské a sociální politiky*. Vývoj ve vyspělých zemích v posledním desetiletí, a zejména praxe častých změn v daňovém režimu týkající se soukromého pojištění potvrzují jak závažnost této problematiky, tak i trvající hledání odpovídajících přístupů a metod ke zdanění soukromého pojištění a v neposlední řadě i existenci všudypřítomných konfliktních zájmů.

Přestože lze v současných daňových systémech jednotlivých vyspělých zemí hovořit o třech základních daňových kanálech (zdanění příjmů, zdanění spotřeby, příspěvky na sociální zabezpečení) a o významných podobnostech i u dalších daní, existují v těchto jednotlivých zemích mezi jejich daňovými systémy a režimy výrazné odlišnosti. Snahy o harmonizaci daní v rámci EU jsou výrazem nezbytnosti koordinace daňové politiky mezi jednotlivými státy; ta je pochopitelně významnější právě v podmínkách cílené prosazované hospodářské a další integrace zemí EU, směřující k vytvoření novodobého evropského soustátí. Ve vztahu k soukromému pojištění je v tomto ohledu jednou z podstatných otázek, k jakým posunům dojde v jednotlivých zemích EU (a možná i EU jako celku) v sociální politice a konkrétně v rozsahu aplikace jednotlivých modelů sociálního zabezpečení. Od toho se také odvíjí význam příspěvků na sociální zabezpečení jako jednoho ze tří základních daňových kanálů. I když není příliš pravděpodobné důsledné prosazení moderního liberálního modelu sociálního zabezpečení (v němž není místo pro příspěvky na sociální zabezpečení) v dohledné době u nás nebo např. v Německu či Rakousku, je nutné minimálně v teorii po-

* Prof. Ing. Jaroslav Vostatek, CSc. – Vysoká škola ekonomická v Praze a Technická univerzita v Liberci

čítat s variantou jeho částečné aplikace, která má nebo může mít i přímé dopady na soukromé pojištění a jeho zdanění.

Podstatnou roli v otázkách zdanění soukromého pojištění má i další postup, resp. přístup k otázkám uplatňování podnikového zaopatření v sociálním zabezpečení. Jeho poválečný boom je skutečností, kterou nikdo nemůže pominout, však vývoj ve Velké Británii a v ČR ukazuje, že lze reálně prosadit i *důsledný moderní liberální model, který se neopírá o tři pilíře zabezpečení ve stáří. Jako základní metody či pilíře tohoto zabezpečení uznává pouze sociální pojištění a soukromé pojištění*. Podnikové zaopatření je v tomto pojetí jen variantou soukromého pojištění, přičemž podstatnou součástí této politiky je politika daňová – daňový režim podnikového zaopatření. Ve vztahu k podnikovému zaopatření není přitom v těchto souvislostech podstatná existence sociálního pojištění jako taková, ale spíše konkrétní podoba sociálního pojištění nebo konkrétní podoba alternativního státního zaopatření. Alternace je zde přitom možná nejen v systému sociálního zabezpečení jako celku, ale i v části tohoto systému – např. ve zdravotnictví. Obojí se promítá do daňového systému a do daňového režimu soukromého pojištění.

Výklad problematiky zdanění soukromého pojištění v nejširším slova smyslu rozčleníme podle základních otázek této problematiky na zdanění soukromého pojištění jako produktu spotřeby a na zdanění či nezdaňování výdajů na soukromé pojištění a příjmů ze soukromého pojištění (ve druhém případě jde tedy o problematiku daně z příjmů). U příjmů a výdajů přitom půjde jak o zdanění jednotlivců, tak i o zdanění soukromých pojišťoven; uvidíme zde úzkou souvislost i možnost vzájemné modelové zastupitelnosti.

Daně a poplatky z pojištění: historie a dnešní praxe

Pojišťovací daně a poplatky vybírané z pojistného, pojistných částek nebo pojistných smluv patří mezi okrajové veřejné příjmy. Uplatňují se v celé řadě zemí, a to v nejrůznější podobě. Z fiskálního hlediska se jedná bezpochyby o pohodlný způsob zdanění, což vyplývá z nízkých nákladů na vybírání, z pravidelnosti a malého prostoru pro daňové úniky. Tyto argumenty jsou pro hodnocení jednotlivých daní významné, z pohledu daňové teorie a racionální daňové politiky však nikoliv dostatečné.

Pojišťovací daně a poplatky jsou používány diferencovaně jak mezi jednotlivými zeměmi, tak i v rámci jednotlivých zemí ve vztahu k jednotlivým pojistným odvětvím. Podle údajů CEA z roku 1992 se tyto daně a poplatky uplatňují v nejmenší míře ve Velké Británii, kde se vybírá pouze hasičský poplatek (se sazbou 35 GBP z každého miliónu hodnoty majetku pojištěného požárním pojištěním). Za protipól v rámci CEA lze považovat Portugalsko, kde materiál CEA rozlišuje 6 druhů „fiskálních a parafiskálních daní“, jimiž jsou zatížena diferencovaně všechna pojistná odvětví (vyňato je pouze zajištění). Vedle hasičského poplatku se jedná o poplatek ve prospěch automobilního záručního fondu (v pojištění motorových vozidel), poplatek ve prospěch fondu valorizace penzí (pojištění pracovních úrazů a nemocí z povolání), kolkovné (vše kromě životního pojištění, vybírá se procentem z pojistného a také z některých poplatků), poplatek ve prospěch záchranných služeb (v pojištění životním, úrazovém, nemocenském, motorových vozidel, pracovních úrazů a nemocí z povolání) a příspěvek Portugalskému pojišťovacímu institutu.

V předválečném Československu existovala „hasičská dávka“; v českých

zemích byla převzata z rakouského práva (včetně sazby 2 % z hrubého pojistného v požárnímu pojištění), na Slovensku byla tato dávka zavedena v roce 1922 se sazbou 3 % – vyšší příspěvek na podporu hasičstva na Slovensku byl vládou odůvodněn vyššími náklady na vybudování a udržení organizace hasičstva na Slovensku.

V podmínkách centrálně plánované ekonomiky byla existence účelových daní či poplatků bezpředmětná, nesystémová; hasičská dávka byla zrušena. Hospodaření Státní pojišťovny se řídilo státním plánem, což v praxi znamenalo i extrémně vysoké odvody ze zisku do státního rozpočtu. Dlouhodobě se prosazovalo provádění zábrany škod včetně poskytování odpovídajících finančních příspěvků ze strany Státní pojišťovny. Tyto tendence zesílily koncem 60. let a počátkem 70. let. V dalším období vedly postupně až ke zřízení fondu zábrany škod, který byl dotován přiděly podle výše pojistného v majetkových a úrazových pojištěních. Příspěvky do fondu zábrany škod se staly i součástí kalkulace pojistného v příslušných pojištěních (při celkově málo pružné tarifní politice v podmínkách centrálně plánované ekonomiky byl hlavní význam příspěvků v dotování fondu zábrany škod).

Při přechodu k tržní ekonomice ztratil fond zábrany škod svůj systémový smysl. Zákon o pojištnictví sice dodnes ukládá povinnost fond zábrany škod vytvářet, zákon ani vyhláška ministerstva financí však nestanoví výši této povinnosti. Příspěvky do fondu zábrany škod se provádějí ze zisku po zdanění, resp. tyto příspěvky nejsou odpočitatelnou položkou od základu daně z příjmů právnických osob. V tom je podstatný rozdíl od daní a poplatků z pojištění v tržních ekonomikách; ty jsou však povinnými platbami ve prospěch státního rozpočtu či jiných institucí, nikoliv vnitropodnikovými fondy. Systémovým řešením je zrušení povinnosti tvorby fondu zábrany škod. Praxe již zareagovala tím, že fond zábrany škod byl minimalizován a v některých pojišťovnách již fakticky zrušen. O zavedení daní či poplatků z pojištění se zatím v ČR neuvažovalo.

Z koncepčního hlediska lze daně a poplatky z pojištění odvozovat buď jako – náhradní formu daně z přidané hodnoty, nebo jako – poplatek či účelovou daň určenou k financování veřejně prospěšných činností spjatých se soukromým pojištěním.

Jiné zdanění soukromého pojištění může mít pouze fiskální účel – a není tudíž obhajitelné jako součást racionální soustavy příjmů veřejných rozpočtů. *Zcela asociální a zavrženíhodné je – nebo by bylo – fiskálně motivované zdanění pojistného z životního pojištění nebo nemocenského pojištění, v nichž je pojistné diferencováno podle individuálního rizika – věku, zdravotního stavu apod.*

Poplatky a regresní nároky

Problematika účelových daní či poplatků ze soukromého pojištění souvisí s problematikou finančních vztahů mezi jednotlivými pojistnými odvětvími, zejména s *regresními nároky*. Praktickou otázkou je, zda mají být ze sociálního zdravotního pojištění do všech důsledků financovány všechny výdaje na zákonem stanovenou zdravotní péči, nebo zda se zdravotní pojišťovny mají „hojit“ na odpovědnostním pojištění motorových vozidel – pokud léčena zdravotní újma vznikla při provozu motorových vozidel. Obecně možná jsou tři řešení:

– *regresní nárok zdravotní pojišťovny vůči soukromé pojišťovně, kde měl provozovatel motorového vozidla sjednáno odpovědnostní pojištění,*

- *nemožnost uplatňovat regresní nárok* – na základě ustanovení zákona o povinném odpovědnostním pojištění motorových vozidel,
- *poplatek z odpovědnostního pojištění motorových vozidel* ve prospěch zdravotních pojišťoven, modelově představující odhad průměrných (paušálních) regresních nároků.

Tržní ekonomice je nejbližší první varianta: individuální uplatňování regresních nároků mezi dotýčnými pojišťovnami. Je však spojena s vyššími režijními náklady. Problematickostí této varianty je dále dána tím, že se v odpovědnostním pojištění motorových vozidel uplatňuje zásada odpovědnosti za výsledek; při plném zahrnutí řidiče do pojistné ochrany jde navíc fakticky o sociální pojištění – a regres by se tedy uplatňoval mezi odvětvími sociálního pojištění. Regresní nároky plně zapadají pouze do systému uplatňujícího zásadu odpovědnosti za zavinění. Paušální poplatek je administrativně jednodušší, ostatní argumenty jsou jinak nedotčeny. Navíc by se paušální poplatek měl průběžně přizpůsobovat vývoji fiktivních (odhadovaných) regresních nároků. Měl by také být příjmem státního rozpočtu, být s účelovým určením. Vzhledem k rozsáhlým rozpočtovým dotacím zdravotnictví ze státního rozpočtu i v systémech zdravotního pojištění a vzhledem k obvykle vysoké selektivní spotřební dani z benzínu mají uvedené regresní nároky i od nich odvozené poplatky – z národohospodářského hlediska – bagatelní význam. *Nejvhodnější variantou je tedy nemožnost uplatňovat regresní nárok*, tj. druhá uvedená varianta. Toto řešení vyplývá ze zvláštnosti odpovědnostního pojištění motorových vozidel. Není tím negována obecná zásada přechodu nároků na náhradu škody ve škodových pojištěních.

K teorii daní a poplatků z pojištění

Obecně teoretický přístup k poplatkům či účelovým daním určeným k financování veřejně prospěšných činností spjatých se soukromým pojištěním v podmínkách vyspělé tržní ekonomiky je negativní. V tomto směru nejsou zvláště dnes obhajitelné ani povinné příspěvky pojišťoven či pojistníků jiným institucím – včetně hasičů; takové příspěvky zapadají do korporativistických modelů, nikoliv do moderní tržní ekonomiky. I v případě hasičů je sepětí se soukromým pojištěním jen velmi všeobecné – jde o veřejně prospěšné činnosti a jejich finanční vazba na soukromé pojištění je nutně problematická nejen obecně, ale i prakticky. Požární pojištění existuje v zásadě jen u podniků, u domácností je více či méně integrováno do širšího pojištění. Proč by měli na hasiče přispívat jen pojištěné podniky a domácnosti? Samostatnou otázkou je i daňový základ.

Existuje-li daň z nemovitostí, pak je tato daň vhodnějším případným spolunositelem financování hasičů než soukromé pojištění. Analogicky lze připomenout existenci daně z motorových vozidel (silniční daně) ve vztahu k financování zdravotní péče vyvolané provozem motorových vozidel. Pokud jde o hasičskou daň, bylo v diskuzi v Německu koncem 70. let podotknuto i to, že „nutné zlepšení ve vybavení dobrovolných hasičských spolků musí být zabezpečeno z veřejných prostředků, navíc daň z požární ochrany tak jako tak může poskytnout pouze nepostačující příspěvek na skutečné náklady“ [Winkler 1979].

Problematika daně z přidané hodnoty je odlišná. Pojišťovací, bankovní a některé další finanční služby jsou ve světě od této daně osvobozeny – z praktických, technických důvodů. Osvobození od daně znamená, že není zdaněna

přidaná hodnota v pojišťovnictví; odpočet předchozí daně, jež je obsažena v cenách nakupovaných produktů, není při osvobození od daně možný.

Obecně by mohla existovat „náhradní dávka“ za daň z přidané hodnoty v pojišťovnictví; výjimečně bylo tohoto argumentu ve prospěch pojišťovací daně i použito. Stejně by se však muselo postupovat i vůči bankovníctví a dalším službám. Neexistence takto pojatého zdanění soukromého pojištění a dalších srovnatelných produktů představuje jeho jistou preferenci oproti zdaňovaným produktům. Vzhledem k plnému daňovému zatížení vstupů do pojišťovnictví jde o zvýhodnění v řádovém rozsahu příslušného procenta z režie pojišťoven. Jedná se tedy – v průměru – spíše o promile než procenta z pojistného. Tuto skutečnost lze případně vzít v potaz při dalších úvahách.

Rezervy pro zjištění základu daně z příjmů soukromých pojišťoven

O zdanění soukromých pojišťoven daní z příjmů právnických osob je účelné pojednat ze dvou důvodů. Za prvé jde o aplikaci obecných principů moderní daně z příjmů korporací na poměrně složité podmínky rozdělování zisku a tvorby rezerv zejména v životním pojištění. Za druhé je možnost využít zdanění kapitálových příjmů pojišťoven jednodušším řešením, než je zdanění příslušných kapitálových příjmů jednotlivců; daň z příjmů právnických osob zde představuje alternativu ke zdanění příjmů fyzických osob.

Pokud jde o obecný přístup ke zdanění soukromých pojišťoven, můžeme vyjít ze zásady stejného zdanění všech právnických osob. V minulosti několik zemí OECD vycházelo u soukromých pojišťoven z principu zdaňování pouze kapitálových příjmů; podle údajů za 20 zemí OECD z počátku 90. let tento princip platil v Austrálii a ve Švédsku. *Vývoj jednoznačně směřuje k základu daně tvořenému z celkových příjmů pojišťoven.* Příjmy z pojistného jsou tak zdaňovány v souhrnu s kapitálovými příjmy, a to po odpočtu příslušných vynaložených nákladů.

Rozhodujícím specifikem zejména životního pojištění je rozdělování zisku. Jednoznačně rozhodující většina zisku je v klasickém životním pojištění – převážně s časovým odstupem – rozdělována mezi pojištěné a další oprávněné osoby. Podíly na těchto tzv. přebytčích pojistného nejsou garantovány v tom smyslu, že by byla ujednávána jejich výše při sjednávání pojistné smlouvy. Na druhé straně však jsou v pojistných podmínkách příslušných pojištění (tj. pojištění s podíly na zisku) stanoveny závazné principy výpočtu podílů na přebytčích pojistného.

Na budoucí výplaty přebytků pojistného si soukromé pojišťovny musejí vytvářet technické rezervy. Z tohoto hlediska by tvorba rezerv na podíly na přebytčích pojistného měla být odpočitatelná od základu daně z příjmů – stejně jako tvorba základních matematických rezerv. V podílech na přebytčích pojistného se však uplatňuje ještě druhý prvek – jde totiž rovněž o příjem z podnikání. Oba dva prvky je přitom obtížné rozlišit. V praxi většiny zemí OECD se umožňuje *plný odpočet rezerv na podíly na přebytčích pojistného.* Výjimkami jsou Japonsko (odpočet je omezen výnosností 7 %), Německo (omezeno průměrnou výnosností akciového kapitálu) a USA (omezení se týká vzájemných pojišťoven). Materiál OECD doporučuje zemím přecházejícím k tržní ekonomice, aby v zájmu jednoduchosti uplatnily plný odpočet rezerv na podíly na přebytčích pojistného od daňového základu.

Podle českého zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů – který určuje, které rezervy jsou výdajem (nákladem) vynaloženým na do-

sažení, zajištění a udržení příjmů u poplatníků daní z příjmů – se z technických rezerv v pojišťovnictví uznává jako výdaj:

- tvorba rezerv na neživotní pojištění ve výši, která nesmí překročit 60 % z předepsaného pojistného neživotního pojištění,
- tvorba rezerv na životní pojištění ve výši, která nesmí překročit objem závazků vypočtený metodami stanovenými zvláštním předpisem a vyplývající ze životních pojištění splatných podle uzavřených pojistných smluv.

Uvedená ustanovení se netýkají rezervy na pojistné jiných období, která se tvoří z části pojistného vztahující se k budoucím rokům a která jako taková nepatří do daňového základu.

Omezení nezdaněné tvorby rezerv v neživotním pojištění částkou ve výši 60 % předepsaného pojistného v tomto pojištění patří do kategorie odchylek mezi pojistně technickými rezervami a výší odpočitatelných položek, se kterými se lze setkat i v jiných zemích a které je účelné odstranit již v zájmu přehlednosti. Uvedený limit 60 % se v praxi může uplatnit jen ve zcela výjimečných případech – a pokud nebude u nás doložena jeho nezbytnost (na základě dosavadní praxe), měl by být zrušen.

Zásadní otázkou je druhý uvedený případ tvorby rezerv v životním pojištění. Podle zákona o pojišťovnictví se rezervami na životní pojištění rozumí rezerva pojistného životních pojištění, rezerva na pojistná plnění a rezerva na úhradu závazků z finančního umístění jménem pojištěných. Poslední uvedená rezerva se uplatňuje v investičním životním pojištění, které u nás zatím nikdo nenabízí – kromě produktů penzijního připojištění se státním příspěvkem, na něž se však zákon o pojišťovnictví a vyhláška ministerstva financí o tvorbě, použití a způsobu umístění prostředků technických rezerv pojišťovny nevztahují. Publikovaný oficiální výklad ke zdaňování v pojišťovnictví [Rudlovčák 1994] problematiku rezerv na úhradu závazků z finančního umístění jménem pojištěných nerozvádí a z logiky věci lze dovodit, že zde neexistují žádná omezení pro odpočet tvorby těchto rezerv od základu daně z příjmů.

Odlišné je tomu u rezerv pojistného životních pojištění. Ministerská vyhláška zde uvádí:

1. Rezerva pojistného životních pojištění se tvoří jako souhrn rezerv vypočítaných podle jednotlivých smluv životních pojištění. Při výpočtu rezerv se vychází z ryzího pojistného a musí být použito stejných úmrtnostních tabulek a téže úrokové sazby, jichž bylo použito při výpočtu sazeb pojistného.
2. Rezerva pojistného životních pojištění představuje hodnoty závazků pojišťovny vypočtené pojistně technickými metodami včetně již přiznaných a příslibených podílů na zisku (podílů na přebytcích pojistného) a rezerv nákladů spojených se správou pojištění, a to po odpočtu hodnoty budoucího pojistného.

„Zvláštní sazba“ daně z příjmů

Ze zákona o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů a z citované vyhlášky, na kterou se zákon také odvolává, lze dovodit, že tvorba pojistně technických rezerv v životním pojištění nepodléhá žádným omezením – pokud jde o odpočitatelnost od daňového základu. Podle oficiálního výkladu ke zdaňování v pojišťovnictví – zde upraveného podle následujících novel zákonů – je však přebytek pojistného vzniklý jako příjmy z investování prostředků rezerv na životní pojištění:

1. buď zdaňován zvláštní sazbou daně z příjmů ve výši 25 %, a to u úrokových a dividendových příjmů z cenných papírů (nepatří sem úroky z peněžních prostředků pojišťoven na účtech u bank) – s tím, že takto již zdaněné výnosy (příjmy) se už nezahrnují do základu daně z příjmů;
2. nebo započítáván do základu daně z příjmů – v ostatních případech; základní sazba daně z příjmů právnických osob nyní činí 39 %, pro penzijní fondy platí snížená sazba 25 %.

Z výkladu ke zdaňování v pojišťovnictví vyplývá, že přebytek pojistného v životním pojištění (případně kromě investičního životního pojištění) je tak či onak zdaňován – v rozporu se zákonem o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů a s citovanou vyhláškou. Celý problém vyplývá z ustanovení o zvláštní sazbě této daně. V pojetí našeho zákona o daních z příjmů se navzájem vylučuje uplatnění standardní (základní, typické verze) daně z příjmů a „zvláštní sazby“ daně z příjmů – příjmy jsou zdaňovány buď standardně (jako celek), nebo separátně podle zvláštního režimu („zvláštní sazba“ – nejde ale jen o zvláštní sazbu, fakticky jde o zvláštní daň z příjmů). V moderním systému daně z příjmů lze – alespoň v námi uváděných případech – optovat pro zdanění všech příjmů souhrnně (jednou daní). Odpočet tvorby rezerv v životním i neživotním pojištění od základu pro výpočet daně z příjmů je za daného stavu u nás možný pouze ve standardním režimu daně z příjmů. To diskriminuje část kapitálových příjmů pojišťoven (kromě úroků z vkladů pojišťoven u bank, výnosů z nemovitostí, výnosů z poskytnutých půjček a úvěrů); odstranění této diskriminace je nezbytné.

U penzijních fondů existuje propojení „zvláštní sazby“ daně z příjmů se standardním režimem daně z příjmů v té podobě, že daň sražená zvláštní sazbou se považuje za zálohu na daň z příjmů podle standardního režimu. To prakticky znamená, že podstatná část kapitálových příjmů penzijních fondů – podléhající zvláštní sazbě daně z příjmů – není zdaňována (u penzijních fondů nejsou z režimu zvláštní sazby vyjmuty vklady u bank), resp. takto zaplacená daň se nejpozději při ročním vyúčtování standardní daně z příjmů vrací. V tomto směru penzijní fond úvěruje státní rozpočet. To je nevýhoda, která by měla být (po odpovídající novele zákona) minimalizována. Na druhé straně je tato konstrukce propojení zvláštní daně z příjmů a standardní daně z příjmů (v českých podmínkách) jednostranně výhodná pro penzijní fondy, neboť podle již citovaného výchozího ustanovení o zvláštní sazbě daně z příjmů se příjmy podrobené této dani již standardní dani z příjmů nepodrobují. *Příslušné kapitálové příjmy penzijních fondů se u nás takto nejdříve takřkajíc zdaní – nezdaní (považují se jen za zálohu na jinou daň) a pak se do daňového základu vůbec nezahrnou, protože již byly „zdaněny“.* Praktickým výsledkem této konstrukce je v základní variantě trvalá daňová ztráta penzijních fondů, tj. *výhodnější situace – než kdyby kapitálové příjmy penzijních fondů nebyly zdaňovány vůbec.*

Dokončení příspěvku bude uveřejněno v č. 7/97 FaÚ.